

Sosialististen maiden yliopistojen ja tutkijoiden mielenkiinto kehitysmaita kohtaan on kovasti nousemassa. Tämä voidaan havaita esim. vuosina 1967 (Karlovyn Vary) ja 1969 (Moskova) pidettyjen maailman kommunististen ja työväenpuolueiden konferenssien julkaisemista dokumenteista ja julkilausumista. Samaa aspektia heijastaa myös teokselle *»Luokat ja luokkataistelu...»* annettu tehtävä. Kaikkialla sosialistisissa maissa on viime vuosien kuluessa perustettu eri yliopistoihin kehitysmaainstituutteja ja tutkijakollektiiveja. Lukuisia tiedemiesryhmiä toimii jo nyt mm. latinalaisessa Amerikassa ja Afrikassa eri korkeakouluissa opettajina ja neuvonantajina. Sosialististen maiden virallisessa ulkopoliitikassa on havaittavissa selviä merkkejä, jotka ounas-tavat usein ennustettua ajatusta kansainvälisen luokkataistelun leviämistä yhä voimakkaammin myös kehitysmaaproblematiikan tasolle. Sosialistinen ulkopoliitiikka tarvitsee tuekseen marxilaista tutkimusta, uusia strategioita, vastustajan ja olosuhteiden analyysia, kehitysohjelmia, »uuden» imperialismi-teorian.

V. L. TJAGUNENKO (päätoim.): *Klassen und Klassenkampf in den Entwicklungsländern*, in drei Bänden, Berlin (DDR) 1970, 1007 s. (Neuvostoliittolainen alkuteos: *Klassy i klassovaja bor'ba v razvibajuštšijsja stranah*. Neuvostoliiton tiedeakatemian maailmantalouden ja kansainvälisten suhteiden instituutti. Mysl, Moskova 1967—1968.)

Neuvostoliiton tiedeakatemian julkaisema kolmiosainen teos *»Luokat ja luokkataistelu kehitysmäissa»* (jonka saksankieliseen käännökseen tämä arvostelu perustuu) pyrkii auttamaan marxilaisia kehitysmaaproblematiikan tutkijoita rakentamalla koko ongelmakentän kattavan analyysin, joka on esitetty tarkoituksellisesti vielä varsin hypoteettisessa muodossa. Teoksen tarkoitus on palvella tutkijoita, osoittaa uusia tutkimuskohteita ja viritää keskustelua kehitysmaatutkimuksen ongelmista. Tällainen »pelin avaus» on monessa suhteessa mielenkiintoisempi kuin valmiit, seikkaperäiset erityistutkimukset. Etenkin sosialistisen kehitysmaatutkimuksen metodologiset perusteet ja suuri prognostinen arvo lisäävät kiinnostavuutta.

Oikeastaan *»Luokat ja luokkataistelu...»* on malliesimerkki siitä, miten Leninin ajatuksia tulkitsemalla ja syventämällä sekä ottamalla huomioon muuttuneet olosuhteet tullaan älykkääseen ja johdonmukaiseen tulokseen. Vanha imperialismi-teoria on edelleenkin vakuuttava metodologinen ase, jonka avulla mielenkiintoisten hypoteesien asettaminen käy helppoa. Sitä paitsi teoksessa on esitetty melkoisesti alustavaa tilastollista dokumentiaineistoa, joka tukee asetettuja hypoteeseja. Teoksen jaoitteluun on päästy taitavasti siitä lähtökohdasta, että koko ongelmakentän kannalta tärkeintä on aina se, mikä on kaikille tai useimmille maille yhteistä ja tyypillistä. Kansallisten eroavuuksien tutkiminen on tässä vaiheessa jätetty erityistutkimien tehtäväksi. Tällaisiksi tyypillisiksi (yhteisiksi) piirteiksi on valittu seuraavat: 1) taloudellinen, poliittinen ja kulttuurinen alikehittyneisyys ja riippuvuus ulkolaisesta pääomasta (neokolonialismi), 2) väestön jakautuminen luokkiin omistussuhteiden ja tuloerojen perusteella (luokkasuhteiden nykyinen tila) ja 3) näiden seuraukset (köyhyys, nälkä, jne.) — taikka marxilaisen analyysin mukaan tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välinen ristiriita, joka syn-

nyttää luokkataistelun (kansalliset vapautusliikkeet). Yhteisiä ominaisuuksia löytyy niin paljon, että teoksen mukaan on perusteltua pyrkiä luomaan kokonaisanalyysi ja yhtenäisen strategia neokolonialismin vastaisessa taistelussa.

Ensimmäisessä osassa keskitytään pohtimaan kehitysmaiden luokkarakennetta, luokkien välisiä ristiriitoja, luokkataistelua-asetelmia ja etenkin niitä keinoja, joita tässä tilanteessa parhaiten voitaisiin soveltaa. Toinen osa tarkastelee kehitysmaiden taloudellista roolia, alikehittyneisyyden syitä, valtion osuutta talouselämän rakentamisessa ja etenkin ulkolaisen pääoman hallitsevaa valtaa kehitysmaiden talouselämässä. Kolmannessa osassa arvioidaan niitä mahdollisuuksia, joita kehitysmaat voisivat käyttää vapautukseen taloudellisesta riippuvaisuudesta. Mielenkiintoisin teoria tässä suhteessa on ns. ei-kapitalistinen tie. Lopussa kiinnitetään vielä huomiota kansainvälisen sosialismin voimistumisen myötä tapahtuneeseen voimatasapainon muuttumiseen yhä enemmän sosialistisille maille edullisemmaksi.

Kehitysmaiden yhteiskunnallisen struktuurin ja luokkarakenteen heijastuminen luokkataistelua-asetelmiin on sosialistisen taktiikan kannalta katsoen merkittävintä. Etenkin aidon teollisuusproletariaatin puuttuminen tai vähäinen lukumäärä asettaa kehitysmaiden vallankumouksen edellytykset ja taktilliset vaatimukset kokonaan eri tasolle kuin kehittyneissä kapitalistisissa maissa. Yleinen jälkeensä jääneisyys kaikilla kulttuurin alueilla ei ole poistunut poliittisen itsenäisyyden aikana, koska perusristiriita on aina taloudellisella tasolla. Poliittista valtaa käyttävä kansallinen porvaristo on kaikkialle liittoutunut ulkolaisen pääoman kanssa, koska se välittäjän asemassaan aina saa itselleen huomattavia voittoja. Vuosikymmenien kuluessa ei poliittisesti itsenäisten maiden taloudellinen rakenne ole modernisoitunut, vaan niiden raaka-aineen tuottajan rooli on vain entisestään vahvistunut ja kehityserot kasvaneet. Tämä tietoisuus määrää todellisia luokkataistelua-asetelmia kehitysmaissa. Uuskolonialistinen politiikka sortaa kussakin maassa kansan suurta enemmistöä. Kansalliset vapautusliikkeet ovat yrittäneet saada taakseen mahdollisimman laajapohjaisen enemmistön, mutta

yhteisen anti-imperialistisen rintaman löytäminen ei ole helppoa.

Työväenluokan tärkein ja koetelluin keino on liittoutuman solmiminen lukumäärältään suuren talonpoikaisluokan kanssa. Varsinkin maatyöläiset, vuokra- ja pienviljelijät ovat merkittäviä ryhmiä. Saman laajan liittoutuman politiikan taakse pyritään lisäksi saamaan edistysellinen porvaristo; etenkin intellektuellien roolista kehitysmaissa on teoksessa esitetty monia mielenkiintoisia ja uusia näkökohtia. Tämä luokkataistelutaktiikka on siis täsmälleen sama, mitä Leninin johtama bolševikki-puolue harjoitti kesällä ja syksyllä 1917, (vrt. Leninin teokset: *Sosialidemokratian kaksi taktiikkaa...*, *Vasemmistoradikalismi...* tai *Valtio ja vallankumous*). Näitä taktillisia menetelmiä täydennettiin ja syvennettiin myöhemmin Kominternin kokouksissa.

Kehitysmaiden yhteiskunnan rakenteen analyysi on suoritettu silmällä pitäen kahta tärkeää seikkaa: mikä on kunkin luokan tai ryhmän asema suhteessa talousjärjestelmään (vain hyvin monille alueille yhteiset piirteet otettu huomioon), ja toiseksi, mitä mahdollisesti uusia seikkoja leniniläisen liittoutumapolitiikan on nykyisessä nuorten kansallisvaltioiden luokkarakenteessa erityisesti tarkkailtava.

Marxilais-leniniläinen analyysi taloudellisen kehityksen jälkeensä jääneisyydestä ja sen seurauksena myös henkisen kulttuurin tason heikkoudesta, teoria neokolonialismista perustuu kansainvälisen kapitalismin hallitsevaan asemaan kehitysmaiden talouselämässä. Muutamalla tilastolla voidaan osoittaa esim. USA:n suuryhtiöiden mahti monissa latalalaisen Amerikan maissa, mutta tämän tason analyysi on meille kenties tutuinta monista muista yhteyksistä. Paljon tuntemattomampi käsite on sen sijaan ei-kapitalistinen tie. Tämä teoria on nykyisin sosialistisen kehitysmaapolitiikan keskeisin ajatus. Oikeastaan siinä on kysymys leniniläisen liittoutumapolitiikan edelleen kehittämistä — eli siitä, mitä on tehtävä sen jälkeen kun poliittinen valta on todella suurten massojen käsissä. Käsite ei-kapitalistinen tie tarkoittaa sitä, että työtekevän luokan tukeen perustuva hallitus suorittaa sellaisia perusteellisia taloudellisia muutoksia, että kyseinen maa voi aloittaa so-

sialismin taloudellis-teknisen perustan luomisen. Tällä tavalla pyritään ikään kuin »hyp-päämään» kapitalistisen vaiheen yli. Ensimmäisenä ja kaikkein ratkaisevimpana toimenpiteenä korostetaan ulkolaisesta pääomasta vapautumista, imperialismin taloudellisen vallan murskaamista, mikä on taloudellisen itsemääräämisoikeuden tärkein edellytys. Tämä merkitsee valtavien periaatteellisten mullistusten toteuttamista talouselämän alueella. Kirjoittajien mukaan on luokkataistelusetelmien analysoinnilla vallankumouksellisen taktiikan kannalta ratkaiseva merkitys; kansallinen porvaristo on ulkolaisen pääoman liittolainen eikä se koskaan tue sellaisia talouspoliittisia toimenpiteitä, jotka johtaisivat kaikinpuoliseen riippumattomuuteen.

Teoksen viimeisessä — ja kenties mielenkiintoisimmassa — osassa selvitetään ei-kapitalistisen tien teoreettisia perusteita. Esimerkkejä, tilastoja ja vertailevia analyyssejä on koottu useista maista, jotka viime vuosien kuluessa ovat lähteneet toteuttamaan tätä taktiikkaa taistelussa imperialismia vastaan. Eikapitalistisella tiellä ovat teoksen mukaan nykyään esim. YAT, Burma, Guinea, Libya, Algeria, Sudan, Syyria ja Tansania. Tämän näkökulman kiinnostavuutta lisää vielä se, että samalla pohditaan sosialististen maiden tulevaa taktiikkaa kehitysmaaproblematiikan suh-

teen. Miten sosialistinen leiri toimii saadaksesen autetuksi yhä useampia maita tälle tielle, jonka avulla on todennäköisesti saavutettavissa suhteellisen nopea ja määrätietoinen kasvu kehittyneeseen sosialismiin? Miten kapitalistiset maat ottavat haasteen vastaan? Miten kahden valtajärjestelmän välinen taistelu tulevien vuosien kuluessa kehittyy? Muuttuuko kansallisten vapautusliikkeiden rooli?

Teoksen »*Luokat ja luokkataistelu kehitysmaissa*» mielenkiintoisin anti on siinä hahmoteltu modernin sosialistisen kehitysmaapolitiikan teoria, jonka mukaan paljolti määräytyy esim. Neuvostoliiton asennoituminen näihin kysymyksiin. Kaikki kolme osaa niveltäytyvät sujuvasti yhteen näppärästi hahmotellun teorian ympärille. Esityksessä on kyetty välttymään valtavalta faktavyöryltä, jonka penkominen on jätetty erityistutkijoiden tehtäväksi. Teoksessa esitetyt uudet ajatukset, esim. eikapitalistisen tien selkeästi hahmoteltu käsite, nostavat sisällön arvon varsin korkealle. Selkeytensä ansiosta kirjaa (tai joitakin sen osia) voisi suositella esimerkiksi tutkintovaatimukseen. Meillä paremmin tunnettujen *Myrdalin* ja *Almond — Colemanin* teosten rinnalle kaittaisiin tällainen täysin erilaisista premiseistä lähtevä marxilainen kehitysmaa-analyysi.

Seppo Hentilä